

HARSÁNYI ZSOLT

KÉT ELBESZÉLÉS

Kiadja az Országos Református Szeretetszövetség

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-076-1 (online)
MEK-14546

TARTALOM
HARSÁNYI ZSOLT
KILENC KACSA
KARÁCSONY A GÁLYÁN

HARSÁNYI ZSOLT

(Sárospataki és Kisharsányi), író, született 1887 január 27-én Korompán (Szepes vm.). Mint gimnáziumi tanuló elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia Kazinczy-díját. Bölcsészetet és jogot hallgatott Kolozsvárott, majd újságíró lett. Szerkesztette a Kolozsvári Ujságot, 1913-ban a Budapesti Hírlap, 1927-ben a Pesti Hírlap munkatársa lett. Előadója az Irodalmi és Művészeti Tanácsnak, elnöke a Magyar Pen Clubnak. 1938-ban egyik igazgatója lett a Vígszínháznak; 1935-ben Corvin-koszorút kapott. Kezdetben mint műfordító tűnt ki (Byron: Ifjú Harold zarándokútja). Később főleg külföldi színdarabokat fordított. Mint a színpadtechnika kiváló ismerője, klasszikus regényalkotásokat alkalmazott színpadra példátlan sikerrel. (A Noszty-fiú esete Tóth Marival, Vén gazember, stb.) De írt önálló színpadi műveket is, mint „A zenélő óra”, „A grófkisasszony”, „Háry János” stb. Eredeti alkotásai a prózairodalom minden területét felölelik; cikkei, elbeszélései, de főleg regényei s ezek közül is leginkább a történelmi tárgyúak, széleskörű népszerűséget és megbecsülést szereztek számára. Harsányi Zsolt egyike a legtermékenyebb és (mint a könyvtárstatisztika mutatja), legolvasottabb magyar regényíróknak; igen sok műve jelent meg idegen nyelven, ugyancsak nagy sikerrel (pl. a Magyar Rapszodiát 1938-ig nyolc nyelvre fordították le). Főbb művei: Arany holló (regény, 1925), Rozmaring (regény, 1929), Életre halálra (elbeszélések, 1931), Az üstökös (Petőfi életének regénye, 2 köt., 1932), Ember küzdj! (Madách életének regénye, 3 köt., 1931), Csak azért is (regény, 1932), Tündérr királynő (regény, 1934), Szólalj, szólalj, virrasztó' (Zrínyi, a költő életének regénye, 2 köt., 1933), Ecce homo (Munkácsy Mihály életének regénye, 3 köt., 1934), Édes fiam (regény, 1935), Magyar Rapszódia (Liszt Ferenc életének regénye, 4 köt. 1935), És mégis mozog a föld (Galilei életének regénye, 3 köt., 1936), Jókedvű Könyv (Anekdóták, 1938), Mathias Rex (Hunyadi Mátyás életének regénye, 3 köt., 1937), Sacra Corona (a magyar szent korona regénye, 1938), Magdolna (regény, 3 köt., 1938).

KILENC KACSA.

Munkás ember feleségének lenni nem könnyű polgári állás. Kivált, ha ez a feleség a Bodó Jóska felesége. Mert akármilyen derék, jó ember ez a Bodó Jóska, akármennyire kocsmakerülő és otthonülő, de viszont a házkörül való dolgokban nem ismeri a tréfát. A fukarságig takarékos, még a kiürült orvosságos üveg dugóját is számontartja. A fiatal menyecskének kemény ellenőrzéssel kell számolnia. Éppen ezért nagy volt a gondja, mikor nem rég szemlét tartott a kicsiny éléskamrában. A rumos meggyből, amit sátoros ünnepek ebédjein annyira szeret az ura, megpenészedett három üveg. Tiszta kár, ki kellett dobni. Maga sem értette, hogyan történhetett, hiszen megszalicilozta és keményen bekötötte hártapapírral úgy, ahogy kell. Mégis megpenészedett. Halálos kár érte, erősen rumos volt, ahogy Jóska szereti.

De a baj nem jár egyedül. A minap, mikor Jóska hazajött az éjszakai munkából és ő kiment a kisudvarra, hogy elkezdje a napot, majd hogy ájultan nem esett össze: ott feküdt szeme-fénye, a kilenc kacsza, a szemétdombon élettelenül. Teremtő Isten, ilyen csapás! Mi lelhetett ezeket a kacsákat? Lehajolt hozzájuk, tapintotta őket, testük még meleg volt, de fejüket hiába emelte, a fej visszahullott a földre. Nem rég szállhatott ki belőlük a pára.

Borzasztó. Mit fog szólni Jóska? Egy az, hogy éjszakára nyitva maradt a kacsáol ajtaja. Már ez magában súlyos rendetlenség. Más az, hogy hiába nem ő ölte meg a kacsákat, Jóska Isten és ember előtt csakis őt fogja felelőssé tenni halálukért. Most mit csináljon? Emelgette még a kacsák tetemét, hátha valami csoda folytán visszaszáll beléjük a lélek. De hiába.

Sírva zörgetett át a kátrányos kerítésen a szomszéd asszonynak, Julis néninek. Az mindjárt át is jött. Csendesen beszélték meg a borzasztó balesetet, hogy Jóska fel ne ébredjen valahogy. Julis néni idős asszony és tapasztalt.

- Nézd, Zsuzsi lelkem, itten te már hiába óbégatsz. A kacsákat azzal fel nem támasztod. Egyetlen, amit csinálhatsz, hogy megtajuzod őket. Legalább az maradjon belőlük.

- Mit csinállok?

- Megtajuzod. Lekoppasztod a tollat róluk. Jó lesz az egyszer vánkosnak. Aztán majd vetődik errefelé valami cigány-féle, az nem nagyon finnyás, megveszi a döglött baromfit is. Az is néhány fillér.

Mit tehetett Zsuzsi egyebet, a kilenc kacsát megtajuzta. Eredeti álma az volt, hogy majd zsírral locsolja őket, mikor pirosra sülnek a serpenyőben, most bezzeg öntözte őket omló könnyeivel. A kacsatollat halomba gyűjtötte és elrakta. A kacsatetemeteket pedig letette a pincébe. Sorban egymás mellé a kilencet. Holnap majd utána néz, hogy hogyan adjon túl rajtuk egynéhány fillérért.

Csakhogya mi lesz Jóskával? Hogyan fogja neki tudtára adni a szörnyű esetet, amely után egész biztosan rettenetes lárma és földindulás következik? Még tán nyakleves is. Jóskától, aki annyira óvja és félti és számontartja minden holmiját. Nagy felindulásában még az is kitelik.

Jóska felkelt délben. Nyugodtan megebédelt. Ki is nézett az udvarra. Zsuzsiban reszketett a lélek, hogy most jön a baj. De Jóskának csodálatosképpen nem tűnt fel a kacsák távolléte. Még tett-vett valamit a szobában, aztán elment a legényegyletbe újságot olvasni. Este sem kérdezte a kacsákat, vacsorázott, aztán elment éjszakai munkára a gyárba.

Zsuzsi egész éjjel nem aludt semmit. A szemét sem tudta lehúnyni. Korán reggel, még ura hazatérése előtt hirtelen dobogó szívvel ült fel az ágyban. Mi ez? Csengett a füle, vagy kísértetek játszanak vele? Ugy bizony, ez nem tévedés; erős hápogást hallani.

Felpattant, magára kapkodta a holmiját, kiment. Kinyitotta a pinceajtót. Uram bocsá', kitémolyog onnan óriási hápogással, panaszos lármával a kilenc kacsá. Még pedig pucéron.

- Julis néni, Julis néni, jöjjön át hamar!

Jött át hamar Julis néni. Akkorra már ettek a kacsák. Zsuzsi szórt nekik valamit. De úgy faltak, hogy az még kacsáktól is sok volt. Zsuzsi álmélkodva figyelte a kopaszon didergő kilenc kacsát. Micsoda furcsa csoda történt ezekkel. Valami gonosz varázslat járhat itt a ház körül. Julis néni sem értette a dolgot. Szinte kedve lett volna keresztet vetni.

Ekkor jött haza Jóska. Szeme-szája elállott a különös látványtól. A pucér kacsák ordítva hápogtak előtte az udvaron, mintha ország-világnak panaszolták volna a rajtuk esett sérelmet.

- Mi ez? - kérdezte Jóska.

Zsuzsi sírva mondta el, hogy mi történt. S ha már benne volt a töredelmes elmondásban, gyorsan kibökte egy füst alatt a három megpenészedett rumos-meggyes üveget is.

- Hopp! - kiáltotta Jóska. - Várjunk csak. Kiöntötted azt a rumos meggyet?

- Ki hát, - könnyezett Zsuzsi, - mit csináltam volna vele.

- Hova öntötted?

- Amoda a szemétre.

De ahogy ezt kimondta, már az ő orcáján is kivilágosodott a titok megfejtése. Siettek mind a szemétdombhoz. Ott bizony egy szem meggy nem sok, de annyi sem volt található. Nyilvánvaló lett a rejtelmes történet: a falánk kacsák felették a rumos meggyet és olyan részek lettek tőle, hogy Zsuzsi holtnak nézhette őket.

Most a konyhában vannak a tűzhely körül, hogy ne fázzanak. Máskülönben kutya-bajuk. Ha valaki tud valami gyors hatású szőrnövesztőt, küldje el a holtukból megelevenedett phönix gazdájának, Bodó Jóskának. Cimét is megadom, ... nem, mégsem adom meg. Mondom, hogy hirtelenharagú ember. A pucér kacsák híre gyorsan elterjedt utcahosszat és seregestül jöttek csodát látni az emberek még a harmadik sarokról is. Hasukat fogták, úgy nevettek. Bodó Jóska most vérbenforgó szemmel ült otthon délutánonként. Zsuzsinak már megbocsátott, de idegennek nem ajánlatos benyitni a portára.

A mezítelen kacsák ott tanyáznak a konyhán, mind a kilenc, mintha ételmisszer-kirakatban ülnének.

KARÁCSONY A GÁLYÁN.

Alkonyatkor már útrakészen állott a nagy gálya, órák óta hallatszott már a láncok dübörgése, a hajódeszkákon súrlódó kötelek ropogása, serény hajóslegények sürgése-forgása és szapora olasz káromkodása. A három felügyelő is ott volt már, egyikük már el is foglalta helyét a két rúdsor között az emelvényen és határozottan próbálgatta a fakalapácsot, amely majd az evezőlendítés ritmusát fogja csattogtatni irgalmatlan egyhangúságával. Testes, lomha dalmata ember volt ez, véghetetlen unalommal kövér, veres ábrázatán, alig is szól bele a beszélgetésbe, inkább csak hallgatta a két hajcsár szavait, akik asztala mellett állottak. Ezek mind a ketten már kezükben tartották a korbácsot. Egyik visszajára fogta a magáét és ahogy a felügyelő a fakalapáccsal ritmikusan ütögetett, ő a korbácsnyéllel belekopogott a kalapácsütések köreibe, mintegy zenei módon és játékosan. A másik a levegőben suhogtatta a korbácsot, a fogását próbálgatta, mint a favágó, mikor összeszoktatja a tenyerét a szekerce nyelével. Ott várakoztak így hárman az indulás szavára, mely minden pillanatban jöhetett. Szerettek volna már indulni, hogy a munka melege felengesztelje gémberedő ujjait. December volt. Karácsony hete, Nápolyban szokatlanul hideg téljárással. Lehelleik apró füstfelhőket osztottak. És ilyen apró párafelhők keltek körös-körül, ahol az evezők szálfarúdjai mellett emberi háta glédái sorakoztak a homályban hallgatagon és alig mozogva. A gerendamennyezetről lógó mécsek szabályos sora alig világított, az erőtlenül pislákoló lángok olyan udvart kaptak maguk köré a kigőzölgések és lehellek nyomasztó párájában, mint egy reménytelen holdvilág és ezeken a gyenge fényudvarokon kívül nehezen és konokul uralkodott a homály, hogy csak a hosszú ideig szoktatott szem láthatta az evezőpadhoz láncolt testek sejtelmes sorát. Kint a fedélzeten és alattuk a hajó gyomrában minden lázas volt és lármás, csikorgások és döngések hatottak ide, s olykor a deszkák megremegtek valami nagy súly puffanásától, de idebenn hideg és reményvesztett csend volt, az evezők mellett ülő testek érzéketlenül hallgattak, mint hajnali szántásra várakozva az igavonó barom.

De mielőtt az indulás izgalmas ideje megjött volna, ugyanabban a pillanatban két helyen is zavaros mozgolódás törte meg a lélektelen csendet. A falépcsős lejáraton két tengerész jelent meg, egy riadt arcú, fiatal fickót lökdöstek lefelé a garádicson, akinek a hátamögé volt kötve két csuklója. Ugyanekkor pedig a baloldali evezősorok vége felől a homályból, egy elgyötört férfitörök felnyögő sikoltása, majd rekedt hörgése hallatszott, egy zsák dőléséhez hasonló tompa zuhanás, fészkelődés, izgalmas suttozás és felcsukló sírás.

Az egyik korbácsos ember a neszre felütötte a fejét, mint a szimatot kereső vadászkutya. Valami szerezcsennel kevert fattyúszármazék volt ez, orrát ki tudja milyen részeg ökölcsapás roncsolta tömpe lyuk gyanánt fekete arcába, egyik fülében aranykarikát hordott. Korbácsát suhogtatva sietett azon a deszkapallón, amely az evezősök vállmagasságában húzódott végig soraik mentén és meg sem állott a zajos mozgolódás fészkéig.

Egy idősebb férfi feküdt ott a padlón, természetellenesen kicsavart végtagokkal, ahogy a szűk ülőhelyről lefordult. Amennyire a homályos mécsvilág látni engedte, vékony fonálban vér folyt a száján és bemocskolta őszes, gyér szakállát. Megüvegesedett szeme mereven és kancsalul meredt a semmibe.

A hajcsár a lefordult ember szomszédjához fordult olaszul:

- Mi van ezzel? Meghalt?

A szomszéd gályarab nem felelt. Helyette a másik sorból felelt vigyorogva egy púpos, gnómszerű evezős: Meghalt. Folyton imádkozott és meghalt.

- Nem téged kérdeztelek, hanem ezt, aki mellette ült.

A hajcsár, markában a korbácsot suhogtatva, a szomszédra nézett. Különös ember volt ez a szomszéd. Barna Krisztus-fej egy díjbirkózó ciklopszi vállán. Egy jó félfejjel magaslott ki a többiek közül a gályapadhoz láncolt óriás, szennyes és rongyos darócinge alatt hatalmas kazánként dagadt a boltozatos mellkas. A fejét leszegezte, mint aki valamely égi büntetés előtt megalázkodik, de a lehajtott nyak vastag és izmos szirtjében több volt a konokság, mint az alázat. Noha a hajcsár hozzá szólott, ő nem emelte fel fejét. Azt lehetett hinni, hogy süket. Vagy akár azt is, hogy alszik, hiszen még társára sem nézett, aki most fordult le mellőle holtan és ott vérzett a megláncolt lábaknál.

- Süket ez? - kérdezte a hajcsár.

- Nem süket, - sietett vigyorogva beleszólni az első sorban ülő pupos.

- Hát akkor felelj, ha kérdezlek, mert végigvágok rajtad. -

Az óriás lassan a hajcsár felé fordította az arcát. Bozontos haja alól, amely szennyes és verejtékes tincsekben tapadva omlott a homlokára, két fényes, lázas s nyugodtan kutató szem nézett a hajcsárra. Aztán egy szót sem szólván, megint visszafordított a fejét. A hajcsár azonnal magasra emelte a karját és hátralépett, mert a korbácsa hosszú volt, a néma óriás pedig a sor szélén ült. A vastag szíjfonál csattanva csapott le a rab hátára. De a rab meg se moccant. Ugy ült tovább, mintha a teste nem is lett volna az övé.

- Nem beszélsz, disznó? -

A korbács lecsapott még egyszer. Aztán várt. Semmi hang. Az óriás mozdulatlanul, szinte egykedvűen ült ott, a körülötte ülők, amennyire láncuk engedte, tovább húzódtak, hogy a korbács ne érje őket és megfélemlítve, csodálkozva meredtek rá, lábánál ott hevert a holttest, szájából szivárgó vérfonallal. A hajcsár most már szaporán ütött és teljes erejéből és a csattanások most már élesebbek kezdtek lenni, mert már nedves helyre csaptak és a darócon kiütött a vér sötét foltja. De az óriás nem mozdult és nem szólt, mintha az ütések szobrot értek volna. Csak az ajkai szorultak vékonyabbakra az egymásba folyó ápolatlan bajusz és szakáll szőrei között. A többiek irtózva és meghökkenve nézték, jobban esett volna nekik, ha legalább jajgat, helyette ők nyögtek fel itt-ott, némelyek behunyták a szemüket.

- Dacolsz velem, te kutya? Hát mért nem felelsz? Nézz rám, hadd ütök bele a képedbe egyet! -

Az óriás lassan a hajcsárra emelte az arcát. Nyugodt, komor arc volt ez, még a fájdalom görcsös vonaglásai sem ütöttek ki rajta, éppen csak a fogát szorította össze makacsul és a szemét hunyta be, mert tudta, hogy a korbács most az arcába fog sujtani és óvta a szeme világát. A hajcsár most még hátrább lépett. Mestere volt a maga szerszámának, mint a pásztoremler a karikás ostornak. Az ügyes vívó kézügyességével suhintott és a korbács végre pontosan belecsapott a behunyt szemű ember arcába. Közben a másik hajcsár és a falapáncsos felügyelő is odajöttek, vezetvén azt a fickót, akit most hoztak le a garádicson. Ezek is csodálkozva nézték a különös embert, aki minden ember ösztönszerű mozdulatával még a kezét sem emeli az arca elé. Egy csapás végig hasította az arcát, a másik a homlokát, a harmadik éppen a behunyt szembe csattant és felhasította a szemhéjját. Az óriás csapzott és szőrös arcából megindult a vér. Homlokáról belecsurgott amúgy is vérző szemébe, végigfolyt felhasított arcán és vastag csöppekben hullott le az orráról a szakállába. De ő fel sem emelte a kezét, hogy a vért leseperje az arcáról, csak ült ottan mozdulatlan és tartotta az ábrázatát a korbács elé, mint ahogy az üdülő beteg sütteti az arcát a nyári nappal. Így vérzett ott mind a két ember: a földön a halott nyitott szemmel és behunyt szemmel a padon az eleven. Már az ajka is felhasadt, már orrának nyergét is felhasította a szíj és arca már az ütések alatt szemlátomást dagadni kezdett. De a száját még egy szó sem hagyta el.

A hajcsár elfáradt. Még egy utolsót, erősebbet odahúzott a mozdulatlan arc kellős közepébe, aztán lihegve társaihoz fordult.

- Itt egy üres hely. Az újat ide lehet tenni. -

Emberek kerültek elé, akik a földön heverő hullát leszedték a láncokról. Az egyik tengerész, hogy könnyebben jusson a bilincs lakatjához, rátérdelt a halott ember mellére. Aztán felültették a halottat, hogy hóna alá nyulhassanak. Csak akkor mozdult meg a vérző óriás. Az egyik kezét egy pillanatra oda tartotta a halott feje fölé. Még utoljára ránézett egyszer, aztán megint maga elé meredt mozdulatlan arcával, amelyből bőven omlott szakállába a vér. A halottat elvitték és a másik hajcsár mellbetaszította az új rabot, hogy oda essék az üres helyre. A rab csetelve-botolva zuhant a padra és estében az óriás kisebzett testébe kapaszkodott, amelyen az eleven és nyitott hús felett már csatakos volt a vértől a daróc. De az óriás meg sem moccant, mint ahogyan a torony sem mozdul, amikor nekitámaszkodnak.

Amíg az új rabot megláncolták, a hajcsár még mindig lihegve odament a fakalapácsos asztalhoz és kinyitotta a disznóbőrös könyvet. Az ujjával végigment a legutolsó lap élén, a sorszámokon, mígnem a száztizenhetes számnál megállt.

Száztizenhét. Ja igen, ez azok közül a magyar eretnekek közül való. A száztizenhatos is, aki meghalt. A nevüket nem tudom elolvasni. Kimondhatatlan magyar nevek.

Aztán becsapta a könyvet és eltűnődve visszanézett abba az irányba, ahol a mécs imbolygó világánál az új rabot láncolták.

- Azt hittem, valami gyilkos, - mondta inkább magának, - hát nem az, hanem pap.

- Hagyd el - felelt a felügyelő, - eretnek. Rosszabb az a gyilkosnál. Van itt több is. Csak ne sajnáld tőlük a korbácsot. Istennek tetsző dolgot művelsz, ha bünteted őket.

Azzal keresztet vetett és elhelyezkedett a széken, mert most már bizonyos volt, hogy rögtön indulnak. A két hajcsár is felállott, ki-ki a maga oldalának deszkapadlójára. Azon a szócsövön, amelynek nyílása a felügyelő homloka előtt tárult ki, csakugyan elhangzott a felülről érkező első vezényszó. A hajcsárok is vezényeltek, az új gályarab már ott ült megláncoltan az óriás mellett. A homályban általános fészkelődés keletkezett és egyszerre megcsörrent valami lánc: az evezősök hozzányultak a szálfához, amely kint a tengerben lapátra végződött és testükkel jó nekilendülést kerestek a padokon. Itt-ott felhangzott egy köhögés, egy nyögés, egy sóhaj, de különben csendesek voltak, mint ahogy a ketrecben megrettenve hunyászkodnak meg a vadak, mikor a szelidítő véresre veri az egyik oroszánt. És aztán egypár vezényszó után lecsapott a fakalapács. A szálfák megfeszültek, a padok megreccsentek. Kintől felhallatszott a vízbe csapódó evezők loccsanása. És megint lecsapott a fakalapács, és megint, mint az örök és egyhangú szenvedés tragikus óráketyegése. Az alacsony gerenda-mennyezet alatt minden második sor teljes erőből dolgozott. A közbülső sorok most pihentek, rájuk hat óra múlva került a felváltás órája. Ezek többnyire aludtak, egyesek megláncolt lábaikat nagy ügyel-bajjal felhurcolva a padra, hogyha összekuporodva is, de alhassanak, mások pedig csak úgy ülőhelyben dőltek egymásnak, egymás testén keresve meleget és támasztékot azok is, akik különben gyűlölték egymást. Itt-ott olykor elfojtott káromkodás és sugdosás hallatszott, egy patkányt kergettek tovább valahonnan. A mennyezetről függő mécsesek sora szabályos azonossággal ingani kezdett, a gálya megindult a nápolyi vízen.

A terem másik végének egy pihenő sorából, ahol két egymásba karolt gályarab didergett, az egyik felemelte a kezét. Türelmesen várt, míg hajcsárja a homályban meglátta, mert kiáltania nem volt szabad. Az volt a kérése, hogy hadd szóljon egy szót a másik oldal hajcsárjával. A fekete hajcsár otthagya a maga oldalát egy pillanatra és idejött.

- Mit akarsz? -

- Bocsáss meg, ha kérdezek valamit. Az előbb a te oldaladról valakit elvittek holtan. Nem egy sovány, őszes ember volt, nekünk egyik társunk? -

- De az volt. Ezért hívtál ide? Azt hiszed, én ráérek veled diskurálni? -

- Bocsáss meg, mást is akarok kérdezni. Valakit nagyon megkorbácsoltál, de az csodálatosképpen meg sem jajdult. Nem magyar volt-e az is, egy igen magas és szélesvállú ember?

- Az volt. Még az fog kapni tőlem Genováig egyet-kettőt. A konokságot ki fogom verni a cimborátokból. Afelől nyugodtak lehetnek.

- Látod, mindjárt tudtuk, hogy ő volt. Ne tekintsd konokságnak a szótlanágát. Három eszten-deje ilyen komor és néma ő, mióta az egyetlen fiát meggyilkolták. Benned is van emberség, gondold meg ezt, egyetlen fiáért szenved, nem tudja elfelejteni.

- Akkor tanuljon tisztességet és feleljen, ha kérdezik. És nektek is jobb lesz, ha hallgattak, eretnek kígyók fajzatja, mert ti is kaphattok egyet-kettőt.

Ezek hallgattak is. A fekete hajcsár a korbácsot suhogtatva átment a maga oldalára. Sétájában megállt az óriás előtt. Annak még vérzett az arca is, de dolgozott keményen. Karjai a maguk bikaerejével tolták a szálfarudat, bár sok baja volt azzal, hogy a lábát nem tudta jól neki-feszíteni a padlónak, mert az sikamlós volt az előbb meghalt ember véréből. Mégis hatalmas lendülettel dolgozott és a vele egy padon ülők egész során látszott, hogy csak immel-ámmal dolgoznak, inkább csak húzzák magukat az óriás erejével. A hajcsár szemében megvillant a káröröm: csak dolgozzék a többi helyett is. De ahogy végignézett a soron, különös dolgot vett észre. Az az új gályarab, akit az imént soroztak be a kidőlt idős magyar helyébe, a homlokát minden evezőhúzásnál szándékosan hozzáütötte a szálfához. Erősen ütötte, csak úgy koppant. A hajcsár ráhúzott egyet a korbáccsal, nem is büntetésül, hanem csak jelző, hogy meg-szólítja.

- Mit csinálsz a fejjel te ott?

A fiatal gályarab összerezgett, mintha mély álomból riadt volna fel. Különös szokását abba-hagyta és evezett tovább rendesen. A hajcsár még nézte csodálkozva, aztán elment. De egy félóra múlva megint rajtakapta az új rabot, ahogy az keményen veri homlokát a szálfához, követve a fakalapács ütemét. Furcsálta ezt a hajcsár, de aztán vállat vont. Sok különös, bolond akad ebben a söpredékben, ha kínozni akarja magát, teljék kedve benne.

A gálya már kint járt a nyílt tengeren. A hat óra letellett, a dolgozó sorokat felváltották a pihenők. Ilyenkor nagy járás-kelés volt, nagy kupákból ivóvizet osztottak ki a raboknak, a felügyelőt és a hajcsárokat is felváltották és egy hajóoszt lámpással a kezében végigjárva a sorokat, találomra rávilágított egyik-másik rabra, hogy rendben van-e minden. A pihenni térő evezősök sietve helyezkedtek el padjaikon, hogy mennél kevesebb percet veszítsenek a várva-vár nyugalomból. Az óriás mozdulatlanul ült tovább a helyén, felsebzett háta miatt nem tudott a padra feküdni. Az új rab, aki vézna termetű, csonttá soványodott fiatalember volt, apró csomóvá húzta össze magát a padon, a homályban valami piszkos rongyhalmaznak látszott, amit utálattal dobott el valaki. Nem aludt ő sem, suttogó ajakkal folyton motyogott valamit magában és öklével ütötte a fejét. De nem szólott szomszédjához, az óriás pedig csak ült és ülv próbált szenderegni a felváltásig. Más rabok rögtön kapcsolatot keresnek, hogy gyötrő rabságukban társat keressenek, hogy elmondják egymásnak életüket, hogy panaszkodhas-sanak. Végig a padsorokon ilyen egymáshoz búvó suttogó párok kerestek vigasztalást egymás bajában. De ez a két gályarab nem kereste egymás kezét, befelé fordult a maga gyötrelmeivel mind a kettő.

A napok egyhangú és véres kegyetlenségben teltek. A fekete hajcsár, mikor hatórai pihenője lejártával megjelent a pallón, azonnal az óriásnál kezdte.

- Azonnal kérjél bocsánatot a konokságodért.

Az óriás nem felelt és fel sem emelte a fejét. A hajcsár erre megkorbácsolta. Szétvetett lábakkal megállott a pallón és verte az óriás hátát, felszaggatva a hegedő sebeket, amelyekbe már kezdett beleszáradni a daróc. Aztán megelégtette a büntetést és ment tovább. Így folyt ez változatlan egyformasággal, mintegy elkeseredett párviadal két ember között. A hajcsár egyre dühösebb lett, hogy ezt az embert, akin semmiféle testi szenvedés nem fog, nem tudja megtörni, az óriás pedig még konokabban hallgatott. Hat óránként megismétlődött a verés, az előző sorban ülő púpos már várta, mint egy cirkuszi előadást és leváltás közeledtével már vigyorogva lökdöste szomszédait.

A két néma gályarab hatodnap estig nem vett tudomást egymásról. Egyik sem tudta a másiktól, milyen náció fia és milyen sors vetette az evezős mellé. De ezen a hatodik napon Karácsony előestéje köszöntött a gályára. A rabok a rendes esti leves helyett birkahúst kaptak. Izgalom és valami lázas nyugalanság ütötte fel a fejét a szálfák mentén, több helyen felcsukló sírást lehetett hallani, több helyen összeverekedtek ideges ingerlékenységükben a pihenők és a hajcsárok alig győzték korbácsolni a rabokat, akik ettől az estétől mintha megbolondultak volna.

Az óriás erre a hatodik napra szörnyű képet mutatott. A daróc már lefoszott a hátáról, övig meztelen testtel ült a helyén, hátát már nem is véres ütésnyomok szántották végig, hanem egyetlen nagy seb volt az egész emberi hát, amelyből állandóan savós vér szivárgott, homloka és arca úgy megdagadt, hogy a szemének lázas fénye formátlan húsok mélyéről csillogott csak elő, orrának nyerge betört és felhasított ajkai felismerhetetlenül eltorzultak. Szakállát fekete csimbókokban fogta össze az aludt vér, kazánszerű melléből hörgő sípolással tört fel a lélekzet. Erős láza volt és mivel ezen az estén hirtelen még hidegebbre fordult az idő, a lázas test körül pára képződött, mintha a cyklopszi véres hústömeg mélyén valami elfojtott belső tűz senyvedt volna. Így ült a helyén maga elé meredve, mialatt az előző sor keményen evezett, szomszédja pedig a szokottnál is nyugtalanabb volt és furcsább módon gyötörte magát, fejét konokul verte a padba, véresre harapta az öklét és körmével igyekezett feltépni a húsát ott, ahol érte magát. Kint erős vihar zúgott a tengeren, a gálya vadul küzdött a hullámokkal, az evezők gyakran üresen siklottak fel a víz felett, amint a gálya túlságosan oldalra dőlt.

Ilyenkor a padsorok rabjai egymásra hullottak, káromkodva kapaszkodtak és rúgtak, láncaik összekeveredtek és mivel az út kezdete óta már sokuknak bokáját felsebezte a bilincs, vad karban hangzott fel a fájdalomordítása.

Ekkor történt, hogy a fiatal önkínzó gályarab megszólalt. Nyögve szakadt ki belőle a szó, mint a vallomás abból, akit kínpadra vontak. Magyarul szólalt meg:

- Van itt valaki magyar? A Jézusra kérdezem, van itt valaki magyar?

És most, először a hat nap óta az óriás megszólalt. Egyik kezét rátette a vergődő fiatalember kezére és suttogva így szólt:

- Beszélj csendesen, mert megbüntetnek. Magyar vagyok. Mit akarsz?

A fiatal rabból mély állati zokogás hördült fel.

- Nem bírom, nem bírom. Meg akarok halni. A Jézusra kérlek, fojtsál meg engem.

- Vigyázz. Húzdj ide egészen hozzám. Tégy úgy, mintha aludnál, húnyd be a szemedet és suttogva beszélj. Fogd át a nyakamat.

A két gályarab összeölelkezett, a fiatal rab odahúzódott az óriás lázasan sütő testéhez. Fejét, mint a szenvedő gyerek, odaszorította amannak csapzott üstökéhez. Könnyei az óriás nyakába folytak.

- Rettenetesen szenvedek. Szeretném, ha megölnél, de te nem fogsz engem megölni, mert gondolom, újhítű prédikátor vagy, ha ide kerültél.

- Az vagyok, de nem újhítű. Keresztyén vagyok. Az én hitem nem lehet új, mert az én hitem Jézus hite.

- Szeretnék gyűlölni, - mondta suttogó zokogással a fiatalabbik, - mert pap vagy. De nem tudlak. Ugy érzem, mintha az apám volnál. A papok eddig megcsaltak engem. Már annyiszor meggyóntam, amit tettem, és nem használt. Hátha most használ, meg akarok gyónni neked is.

Itt elszakadt egymástól a két suttogó. A gálya erős hullámot kapott és megbillent. A sorokon végig egymásra hullottak az emberek. Mikor megint összekapaszkodtak és az ifjú mohón ölelte át az óriás nyakát, ez válaszolt:

- Az én vallásom nem ismeri a gyónást.

- Hát akkor nincs menekvés? Nincs szabadulás? Itt kell kínlódnia? A Krisztus hét sebére rimámkodom neked, ölj meg engem.

- Nem öllek meg, élned kell. Istenben újra kell születned és le kell mosnod magadról, akármi az, amit tettél.

- De nem lehet, nem lehet, amit folyton látok, azt nem tudom elfelejteni. Arra nincs bocsánat.

- Mindenre van bocsánat. A latornak is volt bocsánat. Ha igazán bánod, amit tettél, bizony mondom neked, azzal, aki ma született, együtt leszel a paradicsomban.

- És mennyi penitenciát kell végeznem?

- Semmit. Hinned kell. Ha a lelked beteg, ez a hit meggyógyít téged.

- Hogy bocsáthatsz te meg nekem az Istened nevében, holott én pápista vagyok?

- Az én Jézusom nem kérdezte a bélpoklostól, milyen hiten imádja az Egyedülvalót?

- De hiszen téged a pápisták küldtek ide! Azoknak is megbocsátasz?

- Lehetek-e én keményebb, mint az Isten? Ő pedig megbocsátott nekik, mert nem tudták, hogy mit cselekszenek.

- De én tudtam! Én tudtam! Én aljasabb vagyok a legaljasabbnál! Én irigyellek, valahányszor korbácsolnak. Nekem kellene az, nyomorultnak, hogy közben üthessem a mellemet és mondhassam, milyen igaz szívből megbántam, amit tettem. Ha magam elé nézek, ott van az a délceg ifjú az úton, amint rámnéz és elhanyaglik és én eldobom a véres kést. Én már akkor megbántam, amit tettem. A pénzt, amit kiszedtem a zsebéből, elszórtam az úton. Katonák jöttek arra Rimaszombatból, azok szedték fel az aranyakat, a piros erszényt is, amíg én lefeküdtem az útszéli bokor alá és iszonyodva küzdöttem magammal. Bántam, bántam, rettenetesen bántam, azóta is bánom és ha az életemet ki tudná venni a mellemből, térden csúszva vinném annak az ifjúnak, hogy ő feltámadjon, engem pedig a kutyaéknak vessenek, mert egyebet nem érdelek.

Az óriás egy darabig hallgatott és a fiatal gályarab úgy érezte, hogy a hatalmas test egyszerre reszketni kezd. Nagyvártatva remegő hangon, ságva kérdezte a prédikátor:

- Hol ölted meg azt a fiatalembert és mikor?

- Négy évvel ezelőtt, Istvánnap hetében, a rimaszombati országúton.

Az óriásból, mint a pokol mélyéről tört elő a hörgés. Két keze egyszerre ott volt a másik rab torkán. Az iszonyú ujjak összecsuksódtak. A zokogó rab meglepetve, de boldogan suttogta volna, hogy: „ölj meg”, de fulladó torkából már nem jött szó. Csorgó könnyekkel meg-

könnyebbülten adta át magát a halálnak. De a halált hiába várta. A szorító ujjak elernyedtek. Az óriás két keze lehullott a rab vézna nyakáról. Odakint szörnyű erőre kapott a vihar. A gálya őrzöngve hajlongott a vízen és eresztékei recsegve pattogtak egész testében. A gályarab odahajlott az óriáshoz és csendesen kérdezte:

- Miért nem ölsz meg?

Rekedt hang felelte:

- Most hagyjál. Most imádkozom.

A vihar böszülten zúgott odakint, a mécsek szilajul táncoltak és a fakalapács kegyetlenül siető ütemben verte a rendet. A hajcsár ordítva és korbácsolva sietett egyik sortól a másikhoz. Itt pedig a rab behúnyt szemmel várta sorsát. Mellette mély és szörnyű lihegéssel vívódott az óriás, hallani lehetett, amint a fájdalom ordítóan feltörekvő nyögését csikorgó foggal harapja ketté. Hosszú, hosszú idő telt el így. Öt perc is lehetett, másfél óra is lehetett. És akkor a gyilkos azt érezte, hogy egy hatalmas kar fűződik köréje. Az óriás odahúzta magához és a fülébe súgott:

- Neked is imádkoznod kell. Énekelj velem. Mondjad utánam.

És halkan, titkosan, súgva énekelte a fülébe:

- Krisztus Urunknak áldott születésén...

A gyilkos engedelmesen, fáradtan ismételte. A nagy vallomás és megpróbáltatás után rettentő kimerültséget érzett. A pap dudolva súgta a második sort:

- Angyali verset mondjunk szent ünnepén...

Ezt is próbálta súgva ismételni a gyilkos. De ereje elhagyta. Feje kimerülten az óriás ölébe csuklott. Kint tombolt a vihar és ő lassan szédült bele az álomba, mint a gyerek, aki sírva alszik el. A pap is úgy tartotta ölében az alvót, mint ahogy apa óvja a gyermeke álmát. És most már maga dúdolta halkan maga elé: „Mely Betlehemnek mezejében régen...”

Az égi háború vad bőgésében hangosan is énekelhetett volna, a pokoli viharban úgysem hallhatta senki. Csak az Egyedülvaló, aki mérhetetlen magasból lenézett a gályára, és a vihart nem hallotta, csak ezt a dúdolást.